Kuntoutussäätiön asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta

Johanna Korkeamäki, VTT, erikoistutkija, Kuntoutussäätiö

Asiantuntijakuuleminen, eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 8.11.2023

Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiön asiantuntijalausunto

- Aihe: Sosiaali- ja terveysvaliokunta, keskiviikko 08.11.2023 klo 09.45 / HE 60/2023 vp / Asiantuntijapyyntö
- Asia: HE 60/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta
  - Kuntoutussäätiö jätti lausunnon hallituksen esityksestä 18.9.2023
- Kuntoutussäätiö arvioi, että lakiesityksellä voi olla kielteisiä seurauksia opiskelijoiden toimeentuloon ja opiskeluihin motivoitumisessa
  - Kuntoutusrahaa saavat opiskelijat ovat jo nykytilanteessa muita opiskelijoita suuremmassa riskissä keskeyttää opinnot
- Tarvetta seurata lakimuutoksen vaikutuksia ja kehittää nuorten kuntoutusta kokonaisvaltaisesti

Yleistä

- Tutkimustietoa kuntoutusrahan saajista kokonaisuudessaan vain vähän saatavilla

- Kuntoutuksen ongelmana on pidetty, että sitä ei kehitetä kokonaisuutena (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017)
  - Hallitusohjelmassa useita nuorten ja nuorten aikuisten kuntoutukseen liittyviä toimenpide-ehdotuksia

Kuntoutusrahaa saavat opiskelijat

- Opiskelijat voivat saada kuntoutusrahaa tai nuoren kuntoutusrahaa koulutuksena myönnetyn ammatilliseen kuntoutuksen yhteydessä
  - Yleisintä 16-24-vuotiailla ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilla (Kela 2023)

- Koulutuksena myönnetty ammatillinen kuntoutus
  - On kohdentunut erityisesti opinnoissa erityistä tukea saaviin miehiin (Parkkinen ym. 2022)
  - Ammatillista kuntoutusta saavat tulevat muista opiskelijoita pienituloisemmista perheistä (Parkkinen ym. 2022)
  - Opinnoista valmistuminen ja työllistyminen muita opiskelijoita haasteellisempaa (Parkkila ym., käsikirjoitus)

- Nuoren kuntoutusrahan saajat käyttävät enemmän terveyspalveluita ja toimeentulotukea kuin ikätoverit (Koskenvuo ym. 2022)

- Kuntoutusrahaa saajien määrät kasvaneet lakimuutosten seurauksena

Kuntoutusrahan merkitys opintojen tukena

- Kuntoutusraha on tarpeellinen toimeentulon lähde, mutta ei välttämättä riittävä tuen muoto kouluttautumisessa (Salminen 2019, Korkeamäki ym. 2020, Korkeamäki & Vuorento 2021).
  - Kuntoutusraha arvioidaan merkitykselliseksi sekä taloudellisen toimeentulon perusteella että opinnoissa omaan tahtiin edistymisen näkökulmasta.
  - Kaikki kuntoutusrahaa saavat opiskelijat eivät saa tarvitsemaansa tukea oppilaitoksesta eivätkä välttämättä kerro opiskeluvaikeuksistaan.

- Aikuisista on tällä hetkellä vain vähän tutkimustietoa.
  - Käytännön kokemusten perusteella kuntoutusraha motivoi uudelleen kouluttautumiseen esimerkiksi perheellisiä opiskelijoita.

Nuorten ammatillinen kuntoutus

- Nuorten ammatillinen kuntoutus kohdentuu tällä hetkellä vahvasti koulutuksen keskeyttäjiin ja koulutuksen ja työelämän ulkopuolisiin nuoriin aikuisiin.
  - NUOTTI-valmennus koetaan nuorten näkökulmasta hyvin tarpeellisena ja kuntoutusrahalla voi olla merkitystä kuntoutukseen sitoutumisessa. (Koivisto ym. 2023)

- Mahdollisuus hakeutua kuntoutukseen ilman diagnoosia tarpeellista varhaisen puuttumisen näkökulmasta
  - Erityisesti erilaisiin oppimisvaikeuksiin ja psyykkisiin ongelmiin liittyy viivettä avun saamisessa ja ammatilliseen kuntoutukseen hakeutumisessa (Condra ym. 2015, Tophoven ym. 2019)
  - Opiskelun aikaista kuntoutusta tarvetta kehittää.

Yhteenveto

- Kuntoutussäätiö arvioi, että lakimuutoksella voi olla kielteisiä vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon ja opiskelussa motivointiin.
- Lakimuutoksen toteutuessa lain vaikutuksia kuntoutusrahaa saaviin opiskelijoihin on tarpeen seurata.
- Kielteisten vaikutusten ehkäisemiseksi sekä oppilaitosten palveluja että opiskelijoille suunnattua kuntoutusta olisi kehitettävä vastaamaan paremmin kuntoutujien tarvetta.
- Tarve kehittää kuntoutusta kokonaisvaltaisesti